

MAREK GAŚSIOROWSKI
Fundusz Współpracy w Warszawie
JAKUB JASIŃSKI
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

SYSTEM OCHRONY PRODUKTÓW REGIONALNYCH I TRADYCYJNYCH

1. Wstęp

W Unii Europejskiej od ponad dziesięciu lat funkcjonuje dobrowolny system rejestracji i ochrony rolno-spożywczych produktów regionalnych. Produkty te wyjątkowość swoją zawdzięczają określonemu pochodzeniu geograficznemu i tradycyjnej metodzie wytwarzania. Podstawową i bezpośrednią przyczyną stworzenia w unijnym prawie odrębnych regulacji dotyczących produktów regionalnych była chęć zapewnienia im ochrony, która uniemożliwiłaby fałszywe używanie nazw wskazujących na miejsce, gdzie dany wyrób jest produkowany, a tym samym podrabianie tych unikatowych wyrobów. Inicjatorami wprowadzenia w Europie odpowiednich przepisów byli Francuzi, którzy doprowadzili do rozpowszechnienia w krajach Unii Europejskiej własnego, funkcjonującego od ponad siedemdziesięciu lat ustawodawstwa.

Celem ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych jest zarówno dywersyfikacja podaży wyrobów rolno-spożywczych oraz poprawa ich jakości, jak też dostarczanie konsumentom rzetelnej informacji na temat pochodzenia towarów. Różnicowanie produkcji rolnej i wzrastające znaczenie jakości wyrobów są dziś jednymi z najważniejszych elementów rozwoju obszarów wiejskich. Ostatnio zapowiedziane zmiany w funkcjonowaniu Wspólnej Polityki Rolnej pokazują, że system ochrony wyrobów regionalnych sprawdza się w krajach „piętnastki”, stając się jednym z czynników wpływających na wzrost różnorodności, jakości i bezpieczeństwa produktów żywnościowych. Pośrednio oddziałuje on także na powstawanie na wsi nowych miejsc pracy, rozwój turystyki i wzrost dochodów rolniczych, przy jednoczesnym ograniczaniu wydatków na politykę rolną w Unii. O tym, jak duże znaczenie dla sektora rolno-spożywczego ma produkcja wyrobów regionalnych świadczy przykład Włoch. W kraju tym wartość sprzedaży

lokalnych produktów wynosi 8 miliardów euro, a przy ich wytwarzaniu pracuje około 300 tysięcy osób. Wyroby regionalne stały się ponadto nieodłącznym elementem włoskiej kultury i są dla odwiedzających ten kraj turystów nie mniejszą atrakcją niż najpiękniejsze dzieła sztuki czy architektury. Któż bowiem podróżując po Włoszech nie kosztował szynki „Prosciuto Toscano” czy sera „Parmigiano Reggiano”, o którym wzmianki znaleźć można już w dziełach literackich pochodzących z XIV wieku?

Ze względu na fakt, że nasz kraj stanie się niebawem członkiem Wspólnoty, a polscy rolnicy, hodowcy i producenci będą mogli rejestrować swoje wyroby w systemie europejskim, ważna wydaje się - w kontekście celów rozwoju lokalnego i wsparcia wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich - waloryzacja polskich produktów regionalnych, które mogłyby zostać zarejestrowane i podlegać ochronie zgodnie z obowiązującym w Unii Europejskiej prawem. Bogactwo kulturowe i historyczne naszego kraju oraz nieprzemysłowe metody produkcji rolnej skłaniają bowiem do przekonania, że w Polsce tradycyjne i regionalne produkty nadal istnieją, a co więcej, w perspektywie kilku najbliższych lat mogą stać się jedną z lepiej prosperujących dziedzin naszej gospodarki.

2. Europejski system wyróżniania produktów regionalnych i tradycyjnych

Każdy kraj posiada własne, specyficzne produkty rolne i artykuły spożywcze, które są charakterystyczne dla danego regionu i stanowią część tradycji oraz kultury mieszkającej tam społeczności. Oryginalna metoda wytwarzania wyrobów, rodzaje surowców użytych do produkcji, sposób przyrządzania, skład i właściwości organoleptyczne są wyjątkowe i niepowtarzalne, przez co produkty te stają się prawdziwymi przysmakami kulinarnymi mieszkańców danego obszaru.

2.1. Cele ochrony

Jednym z priorytetów Unii Europejskiej, w ramach polityki jakości i wyróżniania produktów żywnościowych, jest kultywowanie lokalnych tradycji i obyczajów. Realizowane jest to m.in. przez ochronę oryginalnych produktów rolnych i żywności lokalnej charakterystycznej ze względu na miejsce powstania i tradycyjny sposób wytworzenia. W tak rozumianej ochronie liczy się autentyczność produktu, jego niepowtarzalność i niezmienność.

Wyrobami, które charakteryzują się regionalnym pochodzeniem lub tradycyjnymi metodami wytwarzania są przede wszystkim sery, wędliny, świeże mięsa, owoce i przetwory owocowe, wyroby piekarnicze, napoje. Wiadomo jest, że specyfika produkcji, ograniczony zasięg występowania i odpowiednie walory smakowe powodują, że produkty te są droższe od przemysłowo produkowanej żywności. Pomimo tego, są one na tyle atrakcyjne dla klientów, że z roku na rok zwiększa się zainteresowanie tego typu wyrobami. Produkty takie są jednak nara-

zone, szczególnie w przypadku ich sukcesu komercyjnego, na próby stosowania tej samej nazwy dla towaru produkowanego niezgodnie z tradycyjną recepturą lub poza obszarem pierwotnego występowania.

Ochronie przeciwko takim praktykom służy europejski system rejestracji, ochrony i wyróżniania specjalnymi znakami produktów regionalnych i tradycyjnych. Inicjatywa przedstawienia produktu do rejestracji należy do związków producentów lub przetwórców, niezależnie od ich formy prawnej. Jednakże, przepis wykonawczy uprawnia w wyjątkowych wypadkach i pod pewnymi warunkami do składania wniosków o rejestrację, zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Korzystanie z ochrony produktu jest prawem zbiorowym, które w przeciwieństwie do zastrzeżonego znaku towarowego nie ginie w zależności od woli jednego właściciela. Zasada taka w zasadniczy sposób odróżnia tę ochronę od zastrzeżonego znaku towarowego.

Istota i procedura rejestracji produktów żywnościowych ze względu na pochodzenie lub tradycyjny sposób wytwarzania związane są z polityką jakości żywności i regulowane są najwyższymi aktami Rady Europejskiej – rozporządzeniami. Jest to Rozporządzenie Rady nr 2081/92/EEC w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych z kolejnymi zmianami oraz w Rozporządzenie Rady nr 2082/92/EEC w sprawie świadectw dla produktów rolnych i artykułów spożywczych o szczególnym charakterze z kolejnymi zmianami. Przyjęcie w Unii Europejskiej regulacji prawnych dotyczących produktów regionalnych i tradycyjnych na tak wysokim szczeblu oznacza, że kraje członkowskie nie mają dowolności w stosowaniu tych rozporządzeń, ale muszą przyjąć je w całości i ściśle do nich stosować, bez krajowych modyfikacji.

Wprowadzone w Unii Europejskiej akty prawne dają podstawy do ochrony produktów pochodzących z określonej strefy geograficznej lub wyprodukowanych według tradycyjnej receptury. Dotyczą one wszystkich państw członkowskich Wspólnoty oraz tych krajów trzecich, które będą w stanie zaproponować swój własny, równorzędny system¹.

Rozporządzenia te, dla zagwarantowania jakości i niezmiennego charakteru takich produktów, wprowadziły nazwy i znaki podlegające ochronie. Zaliczają się do nich:

- „chroniona nazwa pochodzenia”,
- „chronione oznaczenie geograficzne”,
- „świadectwo szczególnego charakteru”.

2.2. Instrumenty ochrony

A. „Chroniona nazwa pochodzenia” (*ang. Protected Designation of Origin – PDO*) jest znakiem, który określa jakość produktu poprzez geograficzną

¹ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r.

nazwę jego miejsca pochodzenia i który ściśle wiąże charakterystyczne cechy produktu z uwarunkowaniami glebowymi, mikroklimatycznymi oraz historyczno - społecznymi miejsca, z którego dany produkt pochodzi. Począwszy od surowców, a skończywszy na sposobie wytwarzania produktu.

Produkt posiadający *PDO* powinien spełniać trzy następujące warunki:

- pochodzić z terenu, z którym związana jest jego nazwa (region, określone miejsce);
- jakość lub właściwości charakterystyczne produktu winny zależeć głównie bądź wyłącznie od środowiska geograficznego przy określonych warunkach środowiska naturalnego i oddziaływania człowieka;
- produkcja, przetwarzanie oraz przygotowanie winny odbywać się na terenie objętym delimitacją.

B. „**Chronione oznaczenie geograficzne**” (*ang. Protected Geographical Indication – PGI*) jest znakiem, który określa jakość produktu poprzez zastosowanie geograficznej nazwy miejsca pochodzenia tego produktu, którego związek z miejscem wytwarzania jest wyraźnie utrwalony².

Wymagane jest spełnienie trzech warunków:

- produkt powinien pochodzić z terenu, którego nosi nazwę (region, określone miejsce);
- produkt powinien charakteryzować się szczególnymi cechami mającymi związek z miejscem jego geograficznego pochodzenia: jakością, renomą;
- produkcja i/lub przetwarzanie i/lub przygotowanie powinny odbywać się na wyodrębnionym obszarze geograficznym.

C. „**Świadectwo szczególnego charakteru**” (*ang. Traditional Speciality Guaranteed – TSG*) jest znakiem, który określa produkty wyróżniające się swoim składem, sposobem produkcji lub też tradycyjną metodą przetwarzania od podobnych im produktom należącym do tej samej kategorii.³

Dwie cechy, które powinny charakteryzować produkt:

- winien on opierać się na elemencie tradycyjnym, który stanowi o jego specyfice. Aspekt tradycyjny może przybierać różne formy. Dany artykuł może być wytwarzany na bazie tradycyjnych surowców, bądź charakte-

² Ochrona znaków geograficznych i nazw pochodzenia dotyczy:

- produktów rolnych w rozumieniu Artykułu 38 Traktatu Rzymskiego którymi są, ...produkty z uprawy roli, hodowli oraz rybołówstwa oraz ich pochodne w pierwszym stopniu przetworzenia..., wyszczególnione w Aneksie II do Traktatu,
- produktów żywnościowych wymienionych w Aneksie I i II do Rozporządzenia. Przepisy rozporządzenia nie mają zastosowania do win i napojów alkoholowych.

³ Świadectwo szczególnego charakteru dotyczy:

- produktów rolnych w rozumieniu Artykułu 38 Traktatu Rzymskiego,
- produktów żywnościowych wymienionych w Aneksie do Rozporządzenia.

ryzować się tradycyjnym składem, lub też opierać się na sposobie tradycyjnego wytwarzania;

- ponadto nazwa produktu powinna być specyficzna sama w sobie, bądź wyrażać specyfikę produktu.

2.3. Warunki przyznania ochrony

Aby produkt posiadał chronioną nazwę pochodzenia lub oznaczenie geograficzne musi być zgodny ze specyfikacją stanowiącą część składową dokumentacji produkcyjnej lub handlowej, która musi obejmować:

- nazwę produktu, w tym nazwę pochodzenia lub znak geograficzny;
- opis produktu obejmujący surowce, a także główne fizyczne, chemiczne, mikrobiologiczne lub organoleptyczne cechy charakterystyczne dla produktu, jeżeli takie występują;
- definicję obszaru geograficznego, a w razie potrzeby informacje wskazujące na spełnienie wymagań wynikających z pochodzenia;
- dowody, że produkt pochodzi z obszaru geograficznego w zakresie, jaki wynika z definicji nazwy pochodzenia i znaku geograficznego;
- opis metody uzyskiwania produktu, a w razie potrzeby autentycznych i niezmiennych metod lokalnych;
- szczegóły wyjaśniające związek między produktem, a środowiskiem geograficznym lub pochodzeniem geograficznym;
- wskazanie osoby dokonującej działań inspekcyjnych, jak też ustalenie zakresu i sposobu tejże inspekcji;
- zasady etykietowania produktów, dotyczące zapisu i prezentacji chronionych znaków;
- ewentualnie inne wymogi wynikające z przepisów krajowych lub międzynarodowych.

Cechy produktu posiadającego świadectwo szczególnego charakteru winny odpowiadać cechom określonym w wykazie dokumentacyjnym, który powinien obejmować przynajmniej:

- nazwę produktu, która musi być specyficzna sama w sobie lub wyrażać specyficzny charakter produktu;
- opis metody produkcji, włączywszy pochodzenie i charakterystykę surowca, użytych składników oraz metody przyrządzania produktu, które decydują o jego specyficznym charakterze;
- informacje umożliwiające ocenę tradycyjnego charakteru, wynikającego ze składu, tradycyjnego surowca i tradycyjnego sposobu produkcji lub przetwórstwa;

- opis właściwości produktu przedstawiający jego główne właściwości fizyczne, chemiczne, mikrobiologiczne, będące przejawem jego specyficznego charakteru;
- najbardziej podstawowe wymagania jakościowe oraz procedury kontroli, którym podlega specyficzny produkt.

Świadectwo szczególnego charakteru produktu nie będzie zarejestrowane jeżeli:

- nazwa wyrobu odnosi się tylko do określeń natury ogólnej używanych dla większej grupy produktów rolnych lub żywnościowych;
- nazwa wyrobu wprowadza w błąd konsumenta odnosząc się do oczywistych cech produktu, bądź nie koresponduje z normalnymi oczekiwaniami konsumenta w stosunku do tego typu produktów;
- nazwa wyrobu nie będzie miała charakteru tradycyjnego lub wywodzącego się z określonego zwyczaju.

Szczególne warunki wytwarzania produktu są wynikiem propozycji samych producentów i określone są w celu podniesienia „wiarygodności” i wartości wyrobu. Różne ograniczenia zawarte w opisie sposobu wytwarzania pociągają za sobą wysoki koszt produkcji w stosunku do produkcji masowej, gdzie konkurencja odbywa się poprzez stały wzrost wydajności. Dlatego też warunki wytwarzania powinny nadać danemu artykułowi wystarczająco uznaną przez konsumenta jakość, aby był on gotowy zapłacić cenę, która zapewni opłacalność producentom.

2.4. Procedura rejestracji

Ochrona prawna nazw pochodzenia, oznaczeń geograficznych i świadectw szczególnego charakteru jest poprzedzona precyzyjnie określoną procedurą rejestracyjną oraz stałym przestrzeganiem wielu wymagań składających się na możliwość używania nazwy.

Dla producentów system ochrony jest dobrowolny. Ochrona przysługuje po przeprowadzeniu odpowiednich badań produktu. Aby produkt kwalifikował się do używania chronionej nazwy pochodzenia (PDO), chronionego oznaczenia geograficznego (PGI) lub świadectwa szczególnego charakteru (TSG) musi być zgodny ze specyfikacją, czyli dokumentacją stanowiącą zbiór warunków i wymagań charakteryzujących ten produkt oraz zawierającą opis metody jego wytwarzania, a także procedury kontroli jego produkcji i w określonych przypadkach definicję obszaru pochodzenia.

Pierwszym krokiem zmierzającym do rejestracji produktu regionalnego lub tradycyjnego na szczeblu unijnym, jest złożenie pełnej dokumentacji dotyczącej danego wyrobu w wyznaczonej instytucji krajowej⁴. Po pozytywnym rozpatrzeniu

⁴ Obecnie w Polsce organem wyznaczonym do składania wniosków dotyczących nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych jest Urząd Patentowy RP, a świadectw szczególnego charakteru minister właściwy ds. rolnictwa.

niu wniosku przez instytucje i organy krajowe cała dokumentacja zostaje przekazana do Komisji Europejskiej. Wniosek jest opiniowany przez tzw. Komitety powoływane na tę okoliczność. W skład komitetów wchodzi eksperci z dziedzin prawa patentowego, weterynaryjnego, żywienia itp.

Komisja Europejska ma 6 miesięcy na zweryfikowanie poprawności procedury rejestracyjnej i oceny jakości nadesłanej dokumentacji. W przypadku pozytywnej oceny, Komisja ogłasza w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich dane zgłaszającego produkt do ochrony i przedmiot zgłoszenia. W przypadku braku sprzeciwu odnośnie rejestracji, który może zostać wniesiony przez każdą osobę posiadającą w tym uzasadniony interes ekonomiczny lub prawny, Komisja wpisuje nazwę produktu do „Rejestru chronionych nazw pochodzenia oraz chronionych oznaczeń geograficznych” lub „Rejestru świadectw szczególnego charakteru produktów rolnych i artykułów spożywczych”. Od tego momentu produkt i jego nazwa jest chroniona. Oznakowanie PDO, PGI, TSG mogą znajdować się tylko na artykułach żywnościowych, które zostały zatwierdzone i są wytwarzane zgodnie z metodą wskazaną we wniosku⁵.

Jeśli wniosek dotyczy nazwy wskazującej obszar geograficzny mieszczący się również w innym państwie członkowskim kraj wnioskujący konsultuje z tym państwem podjęcie decyzji o przyznaniu nazwy lub po uzgodnieniach zgłaszają wniosek wspólnie. Okres oczekiwania na decyzję nie może być dłuższy niż 6 miesięcy i jeśli nie ma powodów do odrzucenia wniosku nazwa zostaje zastrzeżona i opublikowana w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich. Od tego momentu produkt jest chroniony.

W przypadku stwierdzenia, że produkt nie odpowiada ustalonym kryteriom nazwa zastrzeżona może zostać wycofana i o takiej decyzji trzeba poinformować Komisję w celu korekty wpisu rejestracyjnego. Anulowanie zastrzeżonej nazwy nie musi dotyczyć całości wyprodukowanego środka spożywczego, może np. obejmować rok, w którym został wyprodukowany lub też określony obszar geograficzny.

2.5. Kontrola produktów

Rozporządzenia 2081/92/EEC i 2082/92/EEC nakładają na państwa członkowskie obowiązek wyznaczania instytucji upoważnionych do nadzoru nad wytwarzaniem i obrotem produktów, które uzyskały ochronę nazwy pochodzenia, oznaczenia geograficznego lub szczególnego charakteru lub tych, które o taką ochronę się dopiero starają. Każdy kraj członkowski stworzyć musi instytucje odpowiedzialne za rozpatrywanie napływających wniosków, jak i późniejszą kontrolę przestrzegania warunków ustalonych w procedurze rejestracyjnej. Mogą to być urzędy państwowe lub organizacje prywatne zatwierdzone przez właści-

⁵ W przypadku świadectwa szczególnego charakteru zarówno procedura rejestracji, jak i zakres ochrony są podobne.

wego ministra. Koszty wynikające z kontroli ponosi ten, kto posiada prawa wynikające z ochrony produktu.

Jednostki kontrolne powinny gwarantować – z jednej strony – obiektywizm i niezależność w stosunku do wszystkich producentów lub przetwórców poddawanych kontroli i – z drugiej strony – mieć przez cały czas do swojej dyspozycji ekspertów i środki niezbędne do wypełnienia procedury kontrolnej produktów. Jednostki prywatne muszą spełniać wymagania normy europejskiej EN 45011 z 1989 r. Kraj członkowski zawiadamia Komisję i przesyła jej wykaz wybranych, upoważnionych do przeprowadzania kontroli instytucji wraz z ich kompetencjami. Komisja publikuje te informacje w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich.

Zestawienie ilościowe produktów znajdujących się w rejestrze nazw pochodzenia i znaków geograficznych prowadzonym przez Komisję Europejską zawiera tabela 1 i tabela 2.

3. Polski system wyróżniania produktów regionalnych i tradycyjnych

3.1. Stan obecny systemu ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych

Konieczne regulacje prawne dotyczące rejestracji produktów regionalnych i tradycyjnych, oraz sposobów wprowadzania na rynek takich wyrobów, w prawie polskim, są rozproszone w różnych aktach prawnych, niepełne, niespójne, nie zachowują między sobą odpowiedniej logiki i podobnego podejścia do problemu, a nawet różnią się nazewnictwem tych samych rzeczy. Dla części rozwiązań wynikających z Rozporządzeń UE ustawy polskie nie wprowadzają żadnych regulacji, pomijając je. Najważniejszym pominiętym problemem jest brak regulacji dotyczących funkcjonowania jednostki kontrolnej, niezbędnego elementu systemu organizacyjnego umożliwiającego nadzór nad wytwarzaniem i wprowadzeniem na rynek produktów o określonym pochodzeniu geograficznym.

Nie mniejszym problemem może okazać się, już od 1 maja 2004 roku, przyjęta w Polsce procedura przekazywania wniosków o rejestrację oznaczeń geograficznych do Komisji Europejskiej. Urząd Patentowy, jako instytucja za to odpowiedzialna, sprawdza poprawność formalną przyjętych wniosków i przesyła je do komisji Europejskiej. Wnioski przesyłane do Komisji Europejskiej nie są sprawdzane po kącie ich merytorycznej zasadności. Jak dotychczas nie ma także wiadomości, żeby taka krajowa kontrola merytorycznej poprawności miała być ustanowiona w odniesieniu do wniosków pretendujących do europejskich znaków ochrony oznaczeń geograficznych. Z kolei procedura rejestracji krajowej, także prowadzona przez Urząd Patentowy, nie przewiduje upublicznienia zgłoszonego wniosku i chęci rejestracji danego oznaczenia geograficznego przed jego zarejestrowaniem. Nie jest zatem stosowana unijna zasada – prawo wniesie-

nia sprzeciwu przez zainteresowane grupy producentów. Ma to o tyle znaczenie, że prawo Unii Europejskiej zakazuje wnoszenia sprzeciwu przez zainteresowane grupy producentów z kraju zgłaszającego. Prawo takie przysługuje zawsze pozostałym krajom członkowskim.

Tabela 1

Nazwy pochodzenia produktów (PDO) i znaków geograficznych (PGI)
wg kategorii

Lp.	Kategoria produktu	Ilość produktów
1.	Sery	150
2.	Produkty mięsne	64
3.	Świeże mięso i podroby	93
4.	Świeże ryby i owoce morza	6
5.	Inne produkty pochodzące od zwierząt	17
6.	Oleje i tłuszcze /oliwa z oliwek	79
7.	Oliwy stołowe (jadalne)	16
8.	Owoce, warzywa i zboża	131
9.	Chleb, makarony, ciasta i inne wyroby piekarnicze	12
10.	Piwa	15
11.	Pozostałe napoje	38
12.	Produkty nieżywnościowe i inne	10
	Razem	631

Źródło: Dane z Rejestru do Rozporządzenia Traktatu Rzymskiego.

Tabela 2

Nazwa pochodzenia (PDO) i oznaczenia geograficznego (PGI) wg krajów

Lp.	Państwo	Ilość produktów
1.	Belgia	4
2.	Dania	3
3.	Niemcy	63
4.	Grecja	83
5.	Hiszpania	73
6.	Francja	132
7.	Irlandia	3
8.	Włochy	133
9.	Luksemburg	4
10.	Holandia	6
11.	Austria	12
12.	Portugalia	85
13.	Finlandia	1
14.	Szwecja	2
15.	Wielka Brytania	27
	Razem	631

Źródło: Dane z Rejestru (jak tabela 1).

Trzeba się zastanowić i przeanalizować czy przyjęte procedury krajowe nie będą utrudniały Komisji Europejskiej rejestrację wniosków przychodzących z Polski - czy przyjęte procedury zabezpieczają przed odmową rejestracji ze względu na wadliwe sporządzone wnioski i wyrażane niezadowolenie grup polskich producentów.

3.2. Regulacja krajowe – kierunek rozwiązań i podejmowanych działań

W Polsce jednostkami odpowiedzialnymi za prowadzenie systemu rejestracji oraz nadzoru nad przestrzeganiem warunków wytwarzania produktów o określonym pochodzeniu geograficznym i specyficznej, tradycyjnej jakości, w rozumieniu rozporządzeń unijnych, będą:

- jednostką przyjmującą wnioski o rejestrację nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficznego (produkty regionalne) oraz przekazującą te wnioski do Komisji Europejskiej Urząd Patentowy RP;
- jednostką przyjmującą wnioski o rejestrację świadectwa szczególnego charakteru (produkty tradycyjne) oraz przekazującą te wnioski do Komisji Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Aktualnie przepisy dotyczące oznaczeń geograficznych, nazw pochodzenia i świadectw szczególnego charakteru zawarte są w następujących aktach prawnych:

A. Oznaczenia geograficzne i nazwy pochodzenia

- *Ustawa Prawo własności przemysłowej z dnia 30 czerwca 2000 r.* (Dz. U. Nr 49/2001; poz. 508). Ustawa ta daje możliwość ubiegania się o przyznanie prawa z rejestracji na oznaczenie geograficzne, czyli oznaczenia słowne odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu lub kraju, które identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu, jeżeli określona jakość, dobra opinia lub inne cechy towaru są przypisywane przede wszystkim pochodzeniu geograficznemu tego towaru. Obecnie w Polsce chronionych jest 5 oznaczeń geograficznych, z czego wszystkie odnoszą się do produktów wytwarzanych na obszarze województwa małopolskiego.
- *Ustawa o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej z dnia 23 stycznia 2004 r.* Zgodnie z wprowadzonymi zmianami Urząd Patentowy jest organem, który przekazuje zgłoszenie oznaczenia geograficznego lub nazwy pochodzenia wraz z wymaganymi dokumentami do Komisji Europejskiej.
- *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2002 r.* (Dz. U. Nr 63/2002; poz. 570) w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń oznaczeń geograficznych określa wymagania odnośnie wniosku o rejestrację oznaczenia geograficznego.

B. Świadectwa szczególnego charakteru

- *Ustawa o zmianie ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych oraz o zmianie innych ustaw z dnia 18 grudnia 2003 r.* (Dz. U. Nr 223/2003; poz. 2220). Na mocy ww. ustawy minister do spraw rynków rolnych jest organem właściwym w sprawie przyjmowania wniosków o rejestrację świadectw dla artykułów rolno-spożywczych o szczególnym charakterze.

W ostatnich miesiącach dużo mówiło się i pisało o produktach regionalnych. Podjęte i zrealizowane były także ważne inicjatywy mające wpływ na rozwój systemy ochrony regionalnych produktów.

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi zintensyfikowane zostały prace mające na celu doprowadzenie do pełnej harmonizacji prawa polskiego z odpowiednimi aktami prawnymi UE. Ponieważ prowadzenie polityki rozwoju obszarów wiejskich jest zadaniem resortu rolnictwa, **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**, w celu stworzenia spójnych i kompleksowych przepisów pozwalających rejestrować i chronić nasze regionalne i tradycyjne wyroby zgodnie z obowiązującymi w Unii Europejskiej przepisami, rozpoczęło prace nad projektem ustawy o rejestracji i ochronie regionalnych i tradycyjnych produktów rolnych i artykułów spożywczych. Za prace nad ww. ustawą odpowiedzialne jest Biuro Oznaczeń Geograficznych i Promocji MRiRW.

3.3. Instytucje odpowiedzialne za kontrolę

Zgodnie z rozporządzeniami unijnymi regulującymi sprawy związane z rejestracją i ochroną produktów regionalnych i tradycyjnych (rozporządzenie 2081/92/EEC i 2082/92/EEC) kontrola procesów wytwarzania, przetwarzania i przygotowania wyrobów regionalnych i tradycyjnych dokonywana jest na wniosek samych producentów. Składając wniosek o rejestrację wyrobu są oni zobowiązani podać instytucję odpowiedzialną za kontrolę wytwarzanego przez nich wyrobu.

W Polsce urzędem mogącym oceniać, czy produkt spełnia warunki określone w specyfikacji jest **Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych**. Producenci, którzy chcieliby potwierdzić spełnianie przez nich norm zawartych w specyfikacji powinni zwrócić się do wojewódzkiego oddziału IJAR-S. Kontroli dokonywać mogą również prywatne jednostki kontrolne. Warunkiem jest jednak (w przypadku kontroli produktów o chronionym oznaczeniu geograficznym lub chronionej nazwie pochodzenia), aby jednostki te spełniały wymogi określone w normie EN 45011 (polski odpowiednik PN-EN45011:2000).

Co ważne, koszty kontroli ponoszą producenci wyrobu posiadającego lub starającego się o chronione oznaczenie geograficzne, chronioną nazwę pochodzenia lub świadectwo szczególnego charakteru. Częstotliwość i rodzaj kontroli powinien odpowiadać specyfice procesów wytwarzania danego produktu.

3.4. Organizacja producentów produktów regionalnych - Izba Produktu Regionalnego i Lokalnego

Coraz więcej osób uświadamia sobie, że trzeba ochraniać nasze wyjątkowe produkty, które związane są z kulturą i tradycją poszczególnych regionów Polski - zadbać o część polskiego dziedzictwa kulturowego, które przez wieki pomagało nam w zachowaniu tożsamości narodowej. Żeby zjednoczyć nasze siły powstała inicjatywa utworzenia izby gospodarczej jako organizacja społeczno-gospodarcza reprezentująca interesy swoich członków. Izba gospodarcza jest formą prawną dającą organizacji mocną pozycję w negocjacjach i wpływ na tworzone akty prawne.

Inicjatywa polegała na utworzeniu izby o charakterze krajowym, która byłaby reprezentacją interesów producentów i mogła wpływać na rozwój rynku produktów regionalnych i lokalnych w Polsce. Izba miałaby przygotować zainteresowanych do wykorzystania dorobku prawnego Unii Europejskiej w zakresie ochrony produktów regionalnych oraz funkcjonowania po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Komitet Założycielski rekomendował utworzenie Izby Produktu Regionalnego i Lokalnego, której obszarem działania byłaby dbałość o rodzimą żywność, regionalne rękodzieło i rzemiosło. Coraz trudniej bowiem odróżnić to, co prawdziwie kurpiowskie, od tego, co prawdziwie łowickie, czy śląskie.

W dniu 18 lutego odbył się Zjazd Założycielski, w wyniku którego powołana została Polska Izba Produktu Regionalnego i Lokalnego. Zostały wybrane władze Izby oraz złożone dokumenty do sądu rejestrowego. Pierwszym prezesem Izby wybrany został Pan dr Grzegorz Russak.

Celem Izby mają być działanie na rzecz ochrony i promocji regionalnych specjalów, lokalnych umiejętności i zawodów.

Do zadań Izby należy między innymi:

- kreowanie polityki rozwoju produktów regionalnych i lokalnych, promowanie tych produktów oraz inicjowanie działań na rzecz zapewnienia wyższej jakości produktów dostępnych na rynku.
- działanie na rzecz wprowadzania lokalnych i regionalnych produktów na rynek.
- informowanie o walorach produktów regionalnych i lokalnych.
- występowanie we wspólnym imieniu do organów władz państwowych, organów władz samorządu terytorialnego oraz innych organizacji.
- działania przygotowujące polskie prawo, polskie instytucje i polski rynek do wykorzystania szans rozwoju produktów regionalnych i lokalnych.
- ocenianie funkcjonowania prawa w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej szczególnie w dziedzinie produktów regionalnych i lokalnych. Przedkładanie postulatów dotyczących spójności, przejrzystości i sprawności stanowionego prawa.

Izba zamierza realizować swoje zadania między innymi przez:

- podejmowanie inicjatyw w zakresie tworzenia programów rozwoju, przygotowywania regulacji prawnych i rozwiązań instytucjonalnych dotyczących produktów regionalnych i lokalnych.
- opiniowanie założeń regionalnej i ogólnokrajowej polityki gospodarczej zwłaszcza w dziedzinach mających wpływ na rozwój produktów regionalnych i lokalnych.
- uczestniczenie w opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz zasad polityki gospodarczej.
- współpracę z organami administracji państwowej i samorządowej oraz innymi organizacjami gospodarczymi w celu tworzenia odpowiednich warunków prowadzenia działalności gospodarczej.
- uczestniczenie w programach odnowy wsi.
- organizowanie wystaw, spotkań, pokazów, prezentacja i upowszechnianie produktów regionalnych i lokalnych.
- organizowanie ochrony i wsparcia dla wytwarzania produktów regionalnych i lokalnych, wprowadzania ich na rynek i utrzymania na rynku.
- pomoc w procesie zgłaszania, rejestracji i kontroli funkcjonowania krajowych i europejskich znaków jakości.
- wydawanie opinii, ekspertyz i certyfikatów oraz udzielanie informacji o produktach regionalnych i lokalnych.
- prowadzenie identyfikacji produktów regionalnych i lokalnych oraz ocenianie jakości tych produktów.
- wyróżnianie znakami jakościowymi i promocyjnymi produktów regionalnych i lokalnych.

4. Zakończenie

W Europie istnieją dwa nurty wytwarzania żywości. Nurt przemysłowy, w którym stawia się na produkcję masową, na masowego odbiorcę, dba się o jak największą wydajność i jak najmniejsze koszty wytwarzania.

Istnieje jednak także nurt produkcji tradycyjnych wyrobów, które swą wyjątkowość zawdzięczają lokalnej kulturze i unikalnym cechom danego obszaru. Ochraniając wyroby produkowane w ramach tego drugiego nurtu ochraniaimy tym samym to, co jest w Europie najcenniejsze, czyli bogactwo różnorodności regionów. Ponad 640 produktów regionalnych i tradycyjnych Unia Europejska uznaje za coś w rodzaju europejskiego dziedzictwa, które chronione jest na całym kontynencie. Mówimy tu zarówno o tradycji i kulturze, jak też o zupełnie wyjątkowych cechach klimatycznych poszczególnym terenów.

Czytając, że są np. w Niemczech ogórki szpreewaldzkie, czy pstrągi i szynki szwarcwaldzkie, we Włoszech, wspomniany już tu, ser Parmezan czy szynka Parmeńska, we Francji ser Ossau-Iraty, szynka z Bayonne czy wieprzowina z Normandii, w Belgii szynka Aredńska, ma się wrażenie, że Polska, poniekąd dzięki swojemu tradycyjnemu rolnictwu, ma tu naprawdę dużo do zaoferowania.

MAREK GAŚSIOROWSKI, JAKUB JASIŃSKI

SYSTEM OCHRONY PRODUKTÓW REGIONALNYCH I TRADYCYJNYCH

STRESZCZENIE

W Unii Europejskiej od ponad dziesięciu lat funkcjonuje dobrowolny system rejestracji i ochrony regionalnych produktów rolno-spożywczych. Podstawową i bezpośrednio przyczyną stworzenia w unijnym prawie odrębnych regulacji dotyczących produktów regionalnych była chęć zapewnienia im ochrony, która uniemożliwiałaby podrabianie tych unikatowych wyrobów. Dla zagwarantowania jakości i niezmiennego charakteru takich produktów, Unia Europejska wprowadziła nazwy i znaki podlegające ochronie: „chroniona nazwa pochodzenia”, „chronione oznaczenie geograficzne”, „świadcstwo szczególnego charakteru”.

W artykule dokonano charakterystyki poszczególnych instrumentów ochrony, warunków przyznawania oraz procedur rejestracji i kontroli wytwarzania takich produktów.

Bogactwo kulturowe i historyczne naszego kraju oraz nieprzemysłowe metody produkcji rolnej skłaniają do przekonania, że w Polsce tradycyjne i regionalne produkty mogą stać się jedną z lepiej prosperujących dziedzin naszej gospodarki. W artykule przedstawiono polski system wyróżniania produktów regionalnych i tradycyjnych. Określono stan obecny polskiego systemu ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych, problemy z tego wynikające oraz kierunek przyjętych rozwiązań prawnych.

Zaprezentowano inicjatywę utworzenia izby krajowej, która byłaby reprezentacją interesów producentów i miała wpływ na rozwój rynku produktów regionalnych i tradycyjnych w Polsce, przedstawiono zadania utworzonej Polskiej Izby Produktu Regionalnego i Lokalnego.

MAREK GAŚSIOROWSKI, JAKUB JASIŃSKI

REGIONAL AND TRADITIONAL PRODUCTS PROTECTION SYSTEM

SUMMARY

The European Union has been maintaining an unsolicited system of registration and protection of regional agri-food products for over ten years. The main and direct reason for creating separate regulations in the EU law dedicated to regional products was to protect these unique products against falsification. For guaranteed quality and invariable characteristics of the products, the European Union has introduced protection of the products' names and marks: „Protected Designation of Origin”, „Protected Geographical

Indication” and „Certificate of Specific Character”. The article discusses particular protection schemes, conditions of assignment and procedures of registration and production control of such products.

Cultural and historical wealth of our country, as well as the unindustrialized food production methods lead to a conviction, that traditional and regional products of Poland might become one of the flourishing branches of our economy. This article presents the Polish system of regional and traditional products designation. The current state of regional and traditional products protection in Poland is examined, including the problems involved and legislative solutions being developed.

The article shows an initiative of establishing a national chamber to represent the interests of the producers and influence the expansion of traditional and regional products market in Poland. It presents the tasks and objectives of the established Polish Chamber of Regional and Local Products.